

ZOFKA KVEDER
MISTERIJ
Z'ENE

MISTERIJ ŽENE

ZOFKA KVEDER
MISTERIJ ŽENE

  PRAGA 1900.

Karel Čechovský

*Das Weib hat kein eigenes Schicksal.
Es kann es nicht haben, denn es kann
nicht allein sein. Es kann auch nicht
Schicksal werden, nicht direct, nicht durch
dass, was es veranlasst. Je mehr Weib es
ist, je reicher veranlagt es ist, desto
mehr wird der Mann, der es nimmt als
sein, sein Schicksal durch das, was er
selber ist als Mann und durch das, was
er ihm zu geben hat, als Mann.*

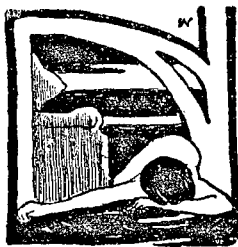
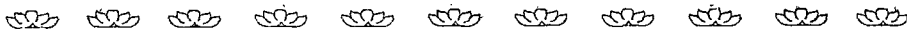
Laura Marholm: „Das Buch der Frauen“.

22. eksemplar tiskan za

veleposreda Loana Tihovnik-a, župnika v Tomovem.

Ant
Loeka prider

Ne vse in ne za vse — ali nekaj strani ženske duše in ženske osode sem skušala napisati za nekatere. Ne pričakujem, da bi me vsi v vsem razumeli ali želim, da bi me ne razumeli napačno. Nisem hotela vlačiti ženskega trpljenja v blato, le pokazati sem ga hotela onim, ki ga ne vidijo, da vedo zanj in da spoštujejo ženo radi nje in njega in njene temne, zagonetne osode.

a velikih žrtvenikih svetovja so gorele duše.

Krvave, zmučene. Kri je vrela raz altarjev v brezmerje. Ogromni krvavi slapi so padali v veseljstvo. Po neizmernem prostoru so orili veliki, mogočni, krvavi vriski.

Bakanal krvi.

Krvi duš.

Ženskih.

Stara, črna, puhteča kri. Velike, surove duše početka so gorele v krvavem plamenu. Tisočletja. Svete matrne duše veseljstva so se vile v brezmejni boli. V boli spočetja, v satanskih krčih poroda so stokale duše. Moški satan se je krohotal v višini.

Krohot moči.

Moža.

Nad ženo.

Kri je vrela raz altarjev v brezmerje. Velika krvava morja so plavala v svetovju. Raz altarjev so padale mlade, nežne duše. Veliki satani so jih suvali v blatna, krvava jezera. V globoka, krvava brezna so padali divji, vriskajoči, trpeči kriki noči.

Orgije noči.

Noči spola.

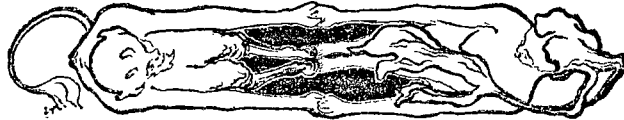
Zene in moža:

Na svetih žrtvenikih so gorele krvave ženske duše. Miljarde. Iz vseh vekov, iz vseh svetov so vrele naše duše k velikemu darovanju. Med zvezdami je tekla kri v širocih rekah v svetovno brezmerje. In kri je kričala jada, srda, boli in prokletstva.

Bakanal pekla.

Pekla duš.

Naših.

Sama je sedela v svoji sobici. Zunaj je naletaval sneg.

Bila je stara, imela je bele lase, lice pa ji je bilo nagubano in razorano.

Gledala je skozi okno, kako je padal sneg in mislila je.

— Čudno mi je. Kakor, da bi se bila pehala na visoko goro. Vsa zmučena sem hodila po potu, moje noge so krvavele, raz čela mi je lil znoj. In vedno sem šla naprej, zakaj gori na vrhu gore je bil moj cilj in vedela sem, da je ondi polno krasote. Šla sem potrpežljivo vedno, vedno kvišku, padala sem, moji udje so bili razpraskani, odrti ali v srcu mi je živelu upanje in moje oči so se svetile vere. Tamkaj gori bo krasno! In zdaj stojim vrh gore, v duši pa mi je pusto. Moje oči ne vidijo krasote. Samo megla se razteza nad menoj, krog mene in pod menoj. Sama, v strahu stojim vrh gore in čakam, da se zgostijo megle, da me stisnejo, uduše, da izginem v teh težkih, sivih masah . . .

Tako čudno mi je. Hodila sem skozi življenje po težkih, trnjevih potih. Ginila sem muk a šla sem vedno dalje, moje srce je bilo polno nade. In vse nade so se zrušile v temo, v veliko, sivo resignacijo. Ne hodim dalje. Na cilju sem, žalostnem, neveselem. In čakam!

A ne sreče. Samo časa, da zaspim . . .

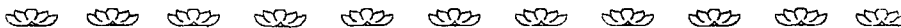
Moža sem imela. Hodil je k meni domov, pri meni ni živel . . . Imela sem ž njim otroke. Imela sem jih dojeti, streči jim, — ko so odrasli so odšli v življenje . . . Dolgo sem rodila vsako leto otroka, — kos sebe in dolgo so potem odhajali, vsako leto.

Dolgo sem čakala sreče a na cilju nisem videla krasote. Meglo, veliko, gosto, topo meglo, ki je krila težke, krvave stopinje mojih nog. In ves moj napor je bil oskrunjen in osmešen.

Niso mi pokazali prave gore . . . Hodila sem na goro, na katero hodi živina. Rodila sem in robovala, — jaz, človeška živina! In menila sem, da hodim na sveto goro človeških duš! . . .

Starka se je prezirljivo nasmehnila. Prihajale so ji zadnji čas čudne misli. Domišljavala si je, da se je njena duša probudila še le sedaj v megli . . . Zunaj je naletaval sneg.

Molimo k Bogu, k svetnikom.

Mi ljudje.

A vi moški k Mariji, k čisti, sveti, idealni lepoti. Molite k Rafaelovi Madoni, k svetnicam Tiziana, Mihelangela . . .

K ženski molite! . . .

A me molimo Krista. Z vročimi, fanatičnimi molitvami, ki palijo pamet. Vse občutke telesa, vso strast krvi zlivamo v veliko pijanost duše. Naše molitve se kade k Razpetemu, kakor se sopari zemlje dvigajo k solncu. Po kolenih se plazimo, z rokami vabimo, objemamo, ljubimo! Vsak živ atom našega telesa gori v sveti, čisti ekstazi molitve, češččenja, želje po Njem!

Pojdite!

Čitajte v molitvenikih naša ljubezni pijana čuvstva!

Čitajte!

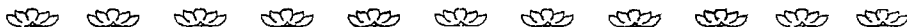
Me ženske — dekadenti! Me ženske — nadljudje!

V tihih celicah poklekajo nune v temni molčeči noči, v sveti, duhteči, nedolžni čistoti svojih nedotaknjenih teles pred Njega in ga molijo z velikimi, hrepenenja polnimi molitvami.

Ha, ha!

Satan krohota.
Ha, ha!
Satan je dober psiholog!
Ha, ha!
Dober psiholog! . . .

Bilo je v košnji.

Zrak je duhtel polnih, zdravih dišav zemlje, na nebu pa so se podili oblaki. In ljudje so se vroči, potni pehali po travniku s finim, bogatim, dobrim senom. Treba je bilo rešiti milijarde teh vonjavih, sočnih trav pred nevihto.

Tudi ona je bila med njimi. Prinesla je bila malico in zdaj je pomagala grablječicam.

Le hitro! hitro!

To lepo, dobro seno! Človek bi se bil kar povaljal v teh drobnih, dišečih stebelcah! Koliko daru, koliko blagoslova! Ali se bo živina dobro hranila po zimi! In njene dobre, pridne kravice bodo dajale zdravo, gosto mleko: fino, dobro mleko za dojenčke.

Nasmehnila se je.

Tako-le krog Božiča . . .

In še pridneje je grabila žlahtno travo v kope. Hlapci so prišli s konji in vozovi in seno se je v velicah garbah kopičilo med lestvami. Nebo se je temnilo.

Ona je stekla med moške in smejaje podajala velike natike sena svojemu možu, ki je nakladal voz. Nakrat pa je omahnila.

Rumena, trpeča bledota se je razlila po obrazu. Zaviknila je in se sesela.

In bitje, ki je imelo biti, se je kruto, silovito trgalo iz nje, divjalo je proti telesu, ki ga je spočelo. Odprli so se skrivni vîri, in življenje je v krčevitih navalih bruhalo iz nje.

Ženske pa so govorile drugi dan :

— Prevzdignila se je. — To se lahko zgodi. —

V tržaškem starem mestu se je zastrupila javna vlačuga. Videla je bila moža, ki jo je še prej v čistih časih, poljubljal z svetimi, nedolžnimi poljubi. Vsa pobesnena je kesa in žalosti. In nekoč se je zastrupila prav pred njim, v očigled svoje davne, svete, čiste preteklosti iz obupa, nad gnjusom svoje neizbrisljive sramote. In ko je umirala, poljubovala je čevlje onega moža. A ni bil on — bili so le oni davni, svitli časi za katere je mrla.

Novine pa so pisale, da se je ubila zaradi ljubezni. Nek spoštovan list list je celo humoristično dodal: Preveč ljubezni, menda!

*

Vidite povedala sem vam to, da tudi vi plakate, kadar vam srce trepeče neizmernega sožalja do vseh nesrečnih, kadar ste dobri, mehki, usmiljeni, da vi takrat plakate i nad to zmučeno, ubito dušo.

Temno, deževno jutro je bilo. Prazora je blede svetila skozi okna. V mali nizki izbi je plaval težek, vlažen zrak. Polno nagih trupel se je pralo v njem. Ležali so po tleh na umazanih, smrdečih blazinah, njihovi dihi so trovali vzduh, iz njihovih udov se je kadil pot. Bili so suhi udje izstradanih otrok. Vse vprek so ležali in njihove raztegnjene roke in noge so večale njihovo število in zdelo se je, kakor da jih je cele kupe. Bilo jih je devet. Najmlajši je ležal na slamnici prav tik postelje na kateri sta ležala mož in žena, in zdaj je zajokal.

Žena je tiho vstala, vzela ga v naročje in ga dojila. Njene tope oči so bulile v siva okna. Bila je zmučena in zbita, grda, vela žena. Pred desetimi leti je bila sveža, mlada a zdaj je imela devet otrok. Položila je otroka nazaj na tla in obsedela na kraju postelje. Mož se je zbudil.

— Koliko je ura? —

— Štiri bo. —

Vstal je. Po osemnajst ur je delal na dan a njegovi otroci so gladovali. Sovražil jih je že; nikdar niso bili siti.

Žena je premišljevala; kakor da bi hotela nekaj reči a se boji. Gledala je okrog po otrocih in tudi njen pogled ni bil prijazen. Stradala in mrtvila

še je za nje, vse moči so ji ukrali a bili so nenasitni. Narasli so za njo v strašno prokletstvo, v veliko breme pod katerim je poginjala in umirala vsak dan. In zdaj . . .

Sklonila se je k možu in mu hripavo, pretrgano govorila.

Nemo se je sesedel. Bil je že oblečen in ko je vstal in odhajal, siknil je v groznem odporu proti neki bestialni, peklenski moči svoji ženi v obraz:

— Psica!

Molčala je, le njeno telo se je streslo. In ko se je čez trenotek vrnil mož in jo molče objel, dejala je tiho:

— Vidiš, res je, ali jaz ne morem . . .

Obupen jok je bil na umazana, rosna okna.

Njene blede, bolne roke so jokale za njim.

— Ne hodi, ne hodi! —

Pogledal jo je mrzlo.

Pri njej je sedela smrt, kri ji je ledenela v žilah, na čelu so se kazali sledovi večnega miru.

Miru, katerega kaliti je greh.

Njegova kri je besnela vročega življenja, velike, zdrave strasti. Hotelo se mu je besnih, polnih, vročih udov, bakanala pohote.

Odšel je z pravico živih, zdravih.

Za njim so jokale njene bolne, blede roke.

Umirale so tuge, samote, težkih, vročih spominov.

Zunaj je slavilo življenje svoje divje, večne orgije.

V naši župi je rodila nezakonska mati dete.

Imeli pa smo mladega, v čast in slavo božjo vnetega kapelana, ki se je zgražal nad ženo, ki je brez cerkvenega dovoljenja postala mati. In ukazal je zvoniti, da se z zvonjenjem ublažijo razsrjene, čiste moči nebeške.

In zvonovi so oznanjali sramoto dekleta po božjih vrhah in dolinah.

Ludje so pravili, da je obolela jada in žalosti, sirota!

In zdelo se mi je, da je umrla in da je njena duša prišla nazaj.

— Zvonite! — je dejala vsem zvonovom zemlje.

In zvonili so. V nebo je kričal njihov glas:

— Sramota! Sramota hinavcem, svetohlincem, farizejem! Sramota in prokletstvo! —

In zvonovi so zvonili sramoto nad naše društvo, v naše hiše, v naše cerkve, v prevzetna ušesa mož, v ohole obraze žen.

— Sramota! Vsak dan ste mandrali svoje človeštvo v blato na ustih pa ste imeli ljubezen, vsak dan ste krali čast bližniku a na čelu ste nosili poščenje! Poročevali ste se pred altarjem v prešestovanje, kajti vaša srca so bila polna kupčije, sebičnosti, grdih skrbno našemljenih ciljev, zardevali ste v hinavski sramežljivosti, v temi pa ste se vajjali v blatu in pohotah! Sramota

vam! V ime ljubezni ste bičali in kamenali! Prokleti! Niste razumeli svetega
poklica človeške duše: Ljubezni! —

Zvonovi so vikali, zvonili, bučali; njihovi glasovi so bili razsrjeni, poln
svete jeze in maščevanja . . .

Jih ne čujete?!

Jih ne umete?!

— Pusti me, jaz te nečem! Saj sem ti povedala, da te nečem in te nečem! Kaj se siliš?! Na viš, vso obleko si mi zamazal s tvojimi umazanimi rokami! —

— Prokleto, kdo te je umazal?! Saj sem se umil, viš! — Stegnil je svoje debele, močne, žuljave roke, ki so bile res še vse rdeče od umivanja in jo pogledal. Tako je bila čudna nekaj dni sem . . .

— Tvoje roke so zmirom grde in umazane, da več. In ti si grd in neroden! Pusti me no, pa pojdi! — jezila se je spet ko jo je skušal objeti.

— Zakaj bom hodil, saj sem komaj prišel. Dosti dela smo imeli danes. V kovačnici se je kar kresalo isker. Ali smo nabijali! —

— Mene nič ne briga. Jaz te nečem več, slišiš, nič več! —

Nerodno je pogledal svojo ljubico, revno šiviljo v predmestju, ki je stala pred njim na ulici in se jezila.

— Nečeš me? — je dejal topo in neumno in potem se je zasmel: — Kaj pa, da me češ! Čez šest tednov bo poroka, z mojstrom sem že govoril! Na, cmokni me enkrat! — in nagnil se je k njej.

Ona je postala rdeča togote.

— Viš ga, topoglavca; vzamem naj te, ko te nečem, ne?! Da bom

tako stara in razcunjena, kakor Kotnikova Barba, he?! Skupaj smo v šolo hodile, pa kaka je, kakor strašilo! Tri pankrte, pa pijanega dedca! Nič jesti, nič obleči, samo palico in klofute vsak dan! Ne boš ne! Povedala sem ji, pa je rekla, da imam prav, da si lahko vse prste obližnem. Njena teta je imela tudi srečo, pa je še zdaj mlada in lepa. Gospod me hoče iz mesta, da veš! Tisti, za katerega šivam. V židi bom hodila, frajlo bom igrala, v kočiji se bom lahko vozila! Pa da naj tebe vzamem!? He, he, tako zabita pa vendar še nisem! —

On je zazijal, težko in počasi je mislil, nazadnje se mu je vendar zjansnilo in zaklel je, da je kar odskakovalo.

— Tistega dedca hočeš, ki ima že ženo! Fej ti vlačuga, ti k . . . , fej, fej! Samo poskusi! Tebe zadavim, njemu pa potarem kosti, da me bo pomnil živ dan! Ti lajdra, ti! Jaz ti bom že dal! —

Prijel jo je in jo stresel, da je počela kričati. Pritekli so ljudje in jo rešili in ona je stekla domov.

Kovačev France ni nobenega zadavil, nobenemu kosti potrl, četudi je odšla njegova ljubica v mesto. Samo piti je začel in ono Barbo je enkrat pre-rahljal, ker je krog babnic blagrovala njegovo Netko.

In babnice so kimale z glavami. Že pred tridesetim letom so bile vse stare in grde kakor čarovnice. Otroci so bili samo za nadlego in pokoro, drugače pa samo batine in stradanje; — in dedci surovi, pijani, ki so jih tolkli, kakor živino.

Nocoj sem bila pri vodi.

Velika je bila, deroča, globoka, strašna. Strah me je bilo njenega zamolklega, pridušenega šumenja, strah teh velikih, močnih, divjih mas, ki so ne-prestano drvile mimo mene: naprej, naprej, naprej!

Nebesa so deževala, spomladni sneg se je topil, in voda je rasla in iz-stopala iz svojih strug, tiha, močna, bezobzirna. Rušila je moste, obrežja, podkopavala zemljo, zidovje in se valila v dežel, močna, uničujoča, neprestano, brezobzirno naprej!

Nocoj sem bila pri vodi.

In strah me je bilo te vode.

Njen ogromni, pridušeni, zamolkli šum mi odmeva v duši.

In moja duša trepetala, zakaj narasle so v njej vse vode, in mene je strah.

Tvoja ljubezen je lila na me, tvoje oči so tajale mojo mrzloto in privreli so vsi studenci mojega bitja. Vroča, hrepeneča čustva so poplavila mojo dušo, moja kri je zakričala: Ti! Ti! Ti! Zakričala je in vsi nervi so zatrepotali, in želje so se, kakor ognjena lava razlile po čisti goloti mojih čustev. In iz oči mi je zasijalo hrepenenje, in vsa Jaz sem gorela želja.

Ali Te ni strah moje razbeljene, pridušene krvi, moje razpaljene, molčeče duše?!

O Ti! Utopila bi Te v sebi. Moja duša bi objela Tvoje bitje z lačnimi, nenasitljivimi rokami, potegnila bi Te v se, v globoke, vroče vrtince svojega bogastva. Ti! Moja usta kriče po Tebi, moja duša stoka za Teboj!

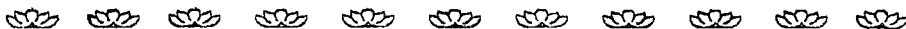
Sen, sen! Tvoja ljubezen lije na me iz tvojih milih, mirnih oči in Ti se smehljaš dobro, plemenito, pomirljivo . . .

Ti, velika katastrofa se pripravlja v meni. Ah, kako si želim časa, da zavriskam ljubezni, strasti, velike, svete pijanosti čustev!

Strah! ha ha! Strah!

Vidiš, jaz ljubim zamolkli, pridušeni šum velike, brezobzirne vode . . .

Tiho je sedela v kotu tramwajskega voza. Stara in sključena in bolna. Njene stare, trde posušene roke, polne brazd in žuljev so drhtele na njenih slabih kolenih. Vele ustnice brez krvi so se bolešno zatezavale nad bezzobnimi čeljusti. Njeno razorano lice je bilo rujavo in hrapavo, kakor staro, zgrbljeno usnje in njene oči, zalite s krvjo so ugasnjene počivale v globokih jamicah, kakor dva stara, črna pogorišča.

Voz se je v enakomernem taktu gibal dalje, kopita konj so glasno peketala po kamenitem tlaku.

Stara ženica v kotu je vzdihnila. Peljala se je v bolnico. Njene udrtne, izsušene, stare prsi so bile polne boleti in gorja. V možganih pa ni bilo mislij. Otrpneli so in otrdeli. Prej nekdanj je mislila in vpraševala: zakaj, zakaj? Zdaj že dolga, dolga leta ne več. Bila je točna, kakor automat, tiho in ubogljivo je stopala v svojem tiru, kakor tramwajski konj. Ona ni vedela družega od sveta, kakor, da so v njem velike tvornice. Mlada dekleta se sučejo krog strojev in režejo papir, kakor ona nekdanj. Ko pa ostare in niso več točne in zanesljive smejo zbirati cunje, nositi les in pobirati trske. In če zbole smejo v bolnico, kjer dobe lepo, čisto, belo posteljo in jesti. Enkrat je bila

že tamkaj in dopalo se ji je. Zdaj gre zopet. Morda sme ostati dlje ondi v beli, čisti postelji . . . Jako je bolna, o! da, jako . . .

Voz se je močno stresel in obstal. Krik se je začul in ljudje so silili iz voza.

Tudi ženica je zlezla iz svojega kota in počasi plezala venkaj. Na cesti je ležal konj, prav pred vozom. Tramwajski konj je bil, med vožnjo je pal na tla. Ležal je na tleh in vse mišice so mu trepetale. Ženica je stopila prav blizu. Kako so se mu tresle mišice! In glavo je imel sklonjeno. Gledal je pred se na tla. Prav med vožnjo je pal, vsa oprava je bila še na njem. Suvالي so ga in tolkli, da bi vstal a on je ležal in ni se ganil, le mišice so se mu še bolj tresle in glavo je sklonil in pogledal na ljudi. Njegove oči so bile ugasle in meglene in čudno so se svetile, kakor od solz.

V otrpnelih možganih stare ženice se je rodila slaba nejasna misel. Počasi se je vlekla dalje — do bolnice ni bilo daleč. Njena brezzoba usta so topo mrmrala:

— Kakor ta konj . . . kakor ta konj . . .

Mrak je bil. Solnce je zatonilo za gore. Na nebu so se še svetili fini megličasti oblaki, kakor nežni rdeče nadahnjeni lističi velike rože, katera se je osula na veliki, modri nebesni svod. Mrak je bil. Na dole so legale prozorne temnomodre megle, po zraku je prihajala noč s svojim hladom.

Na verandi so sedeli dve ženski: domača gospa ki se je nedavno omožila in mlado devojče. Deklica je imela na kolenih velik album slik. Z interesom je opazovala slike in vpraševala domačico o malone vsaki sliki.

— In kdo je to! Joj, ali je lepa! — je vpraševala in čudila se naivno, gledajoč sliko mlade deklice z milim obrazom in dvema dolgimi kitami.

— I to sem jaz, — je odvrnila gospa, — pred desetimi leti. Kaj me ne poznate? —

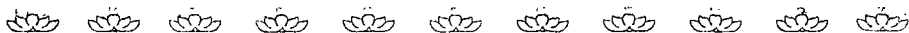
Mlada jo je pogledala v čudu in v očeh se ji je videlo, da išče v obrazu gospe te mehke, idealne črte, ki so se smehljale na sliki. Bilo je dobro, plemenito lice, ki je zrlo v njo a brez lepote. Ozke ustnice v ravni črti, uvelo lice in trudne oči. Ta gospa se je še le nedavno omožila in trdila je, da je jako, jako srečna. A njeno lice je bilo, kakor nebo zvečer, kadar umirajo zadnji žarki solнца na njegovih oblakih. Zdaj, zdaj izgine zadnji svit in potem bo noč . . .

Mlada se je raztužila. Joj, ali je bleda, trudna in mračna ta zapoznala sreča! Kako bi se bilo kopalo ono mlado lice, ki blede na sliki v polni, svitli, vroči sreči! A zdaj je jesen in mrak in solnce je zašlo.

In njeno mlado, sveže srce, ki je še čakalo solnca in sreče, vpraševalo je v strahu:

— In jaz? . . . in jaz? . . .

V mestu je stala velika porodna hiša.

Veliki, sveti, strašni dogodki so se godili za resnimi, mrzlimi, zagrjnjenimi okni. Misterije, tragedije, drame . . . Vse v krvi, joku, med divjimi, pretečimi molitvami, resigniranim jecanjem, velikih krikih pramoči . . .

Ljudje so hodili mimo a njih ušesa so bila gluha, njih oči slepe, njihova srca, njihove duše so spale trdno spanje brezčutja.

Nekdaj, sredi noči pa je nastal v porodni hiši velik krik. In kakor plamen je šinil krik čez mesto, zapalil vse duše, vse hiše, vse carstvo, vso zemljo. In vse žene sveta so kričale, da so njihovi kriki, kakor jek sodnega dneva gremeli v noč, segali do neba, gasili zvezde, užigali nove svetove. In telesa so se trgala iz teles, duše se rezale, vile, lomile iz duš! Zemlja je gorela krikov in nebesa so jokala bolečin. Joj, joj, joj! Gorje tebi, žena, gorje, gorje! Vse brezmerje je ječalo ženskega joku, vsi svetovi so se prali v njenih solzah. Strašne trombe trpljenja so bučale v vesoljstvo.

Človek se rodi!

Poslušajte, poslušajte!

Človek se rodi!